

Kriz ve Toplumsal Sınıflar¹

Arzu Çerkezoğlu, DİSK Genel Başkanı, e-posta: arzu.atabek@yahoo.com.tr

DİSK adına hepinizi sevgiyle, saygıyla ve umutla selamlamak istiyorum. Böylesi bir dönemde böylesi bir toplantıda bizlere hem düşündüklerimizi paylaşmak hem de birlikte tartışma fırsatı verdiğiniz için teşekkür ediyorum. Emeği geçen herkesin emeğine yüreğine sağlık diyorum. Sabahki oturumlarda olamadım. Bahçelievler katliamını yıldönümüyle ilgili bir etkinlikteydim.

Benim başlığım kriz ve toplumsal sınıflar ve krize karşı emeğin savunması mümkün müdür? Mümkünse bunu nasıl yapacağız? Krize ilişkin uzun uzadıya bir değerlendirme yapmak istemem; zaten konuşuldu. Şu kadarını söylemek istiyorum: Bugün yaşanan sürecin Türkiye’de, her ne kadar ülkeyi yönetenler kriz yok dese de, ya da ekonomik sıkıntılar psikolojik dese de, bizim hayatımızda birebir yaşadığımız gerçeklikle birlikte; aslında yaşanan bu sürecin yıllardır siyasi iktidarların bir başka deyişle sermaye iktidarlarının uyguladığı politikaların ekonomik tercihlerinin sonucu olduğunu biliyoruz. Biz, işçi sınıfı olarak yıllardır bu tercihlerin sonuçlarını kendi çalışma alanlarımızda birebir yaşayarak görüyoruz. Son bir yıl çok açıkça ekonominin bütün temel parametrelerin, -cari açıktan işsizliğe, dış borçtan büyüme rakamlarına kadar tüm parametrelerinin ciddi biçimde alarm verdiği ve göz göre göre sürüklendiğimiz bir süreç. Yıllardır dışardan sıcak para akışına dayanan, borca dayanan, aldığı borcu da betona gömen, bunun üzerinden de kendini var eden politikalarla bu sürece geldik. Bütün bu olumsuzluklar karşısında bir çözüm üretmek yerine, demokratik siyasetin, hukukun ve toplumsal barışın da krize girmesiyle birlikte aslında daha da derinleşen bir ekonomik tablodan söz ediyoruz. Bu politikaların sonuçlarını yaşıyoruz. 90’lı yılların sonundan itibaren Türkiye bir IMF zihniyetiyle yönetiliyor. Bunların adı dönem dönem IMF, dönem dönem hükümet politikaları oldu. Bunun sonuçlarını yaşıyoruz. Bunu nasıl yaşıyoruz? Türkiye’de her 100 işçiden sadece 10 tanesi sendikalı, 7’si toplu sözleşmelerden yararlanabiliyor. Grev hakkı fiilen ortadan kaldırıldı. Son 16 yılda 15 grev ertelendi, 7’si OHAL sürecinde olmak üzere. Biz biliyoruz ki bir ülkede grev yapılamıyorsa emeğiyle geçinen herkesin geleceği tehdit altındadır. Mesele sadece 200 bin işçinin grev hakkının yasaklanması değildir. Asgari ücret açlık sınırının altında ve yıllar içerisinde asgari ücretin hem milli gelir karşısında hem dolar bazında krizle birlikte de

yaşadığı kaybı biliyoruz. Vergi politikalarını yurtdışında anlattığımızda çeviri hatası sanılıyor. Dolaylı vergiler yüzde 65 deyince inanmıyorlar. Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir durum yok. Tamamen tersi oranlar var. İşçilere, emekçilere, ücretlilere yüklenen bir vergi tablosu. AKP iktidara geldiğinde 2002 yılında hane halkı borcu gelirin yüzde 4'üyken bugün yüzde 50'nin üzerinde. Her birimiz yüzde 50 oranında, kazanmadığımız parayı harcamak zorunda kalıyoruz. İşsizlik önemli bir mesele. Özellikle genç işsizliği ve kadın işsizliği. Her gün en az 5 işçi arkadaşımızı kaybediyoruz iş cinayetlerinde. Taşeron çalıştırma ve tüm esnek çalıştırma biçimleri yaygınlaştı. İşçilerin hukuk yoluyla hak aramasının da önüne geçti arabuluculuk sistemi. TOBB başkanı çıkıp dedi ki iki sorunumuz var: İş davaları iş mahkemelerinde yüzde 99,9 işçilerin lehine sonuçlanıyor dedi. Zorunlu arabuluculuğu getirdiler. İşçi sağlığı önlemleri çok büyük yük getiriyor, ona müdahale ettik ertelediler dedi. Sermayenin ihtiyaçları üzerinden şekillenen siyasal tercihleri konuşuyoruz. Özetle bu ekonomik politikaların bütün yıkıcı sonuçlarını Türkiye'de işçiler emekçiler yıllardır yaşıyor. Çalışma saatleri açısından, OECD ülkeleri içinde Kolombiya'dan sonra en uzun çalışan ülkeyiz. Bütün bu tabloyla birlikte bizim üye olduğumuz uluslararası sendikaların her yıl yayınladığı küresel endeks var. Orada dünyada sendikal hakların ve çalışma koşullarının en kötü olduğu 10 ülkeden bir tanesiyiz. Yaşadığımız sonuçlar bunlar. Bütün bunlar üzerinden de bir ekonomik kriz sürecini konuşuyoruz. Enflasyon, krizin ilk önemli sonucu oldu, bundan sonraki süreci ortaya çıkacak olan yüksek işsizliği vs. konuşuyoruz. Şu da çok açık ki; yüksek enflasyon sonucunda ortaya çıkacak ilk sonuç gelir dağılımı eşitsizliğinin daha da derinleşmesi olacak. AKP iktidara geldiğinde emekçilerin, ücretliyle geçinenlerin toplam milli gelirden aldığı pay 2002'de yüzde 50'lerdeyken bugün yüzde 30'lara düşmüş durumda. Çok açık ki yaşanan bu ekonomik krizden en fazla etkilenecek olan kesim emekçi sınıflar olacak. Özellikle ücretliyle geçinenler. Türkiye nüfusunun dörtte üçü, ücretliler kesimi olmuştur. 60'ların 70'lerin Türkiye'sinde yaşamıyoruz. Aynı şekilde bu durağanlaşma ile birlikte küçük esnaf, kendi hesabına çalışanlar da bu süreçten etkilenecek. Hep şöyle bir algı var: kriz var ücretler düşecek, yoksullaşacağız, işsizlik olacak işyerleri fabrikalar kapanacak. Hatta bize karşı bir ekonomik savaş yürütülüyor falan. Biz Özlem Hoca'yla geçen hafta Antalya'da birlikteydik. Bizim DİSK olarak söylediklerimizin, bu krize karşı emeğin savunmasının mümkün olduğunu ve emeğin savunmasını örgütlemek için politika ve eylem önerilerimizin iktisadi rasyonelitesini bölüşüm meselesi üzerinden o da anlattı. Böylesi bir süreçte benzer kriz dönemleri Arjantin'de de yaşanıyor biliyorsunuz. Eylemler genel grevler yapıldı birkaç gün önce. Şunu bilince çıkarmak gerektiğini düşünüyoruz ve işçi arkadaşlarımızla bunu paylaşıyoruz: kriz dönemlerinde işçileri emekçileri koruyacak politikalar mümkündür. İşçi sınıfını ve tüm emekçileri krize karşı

koruyacak politikalar mümkündür. Daha toplumcu, bölüşümcü bir yaklaşımla, başka bir politika ve tercihlerle ve var olan tercihlerin değiştirilmesiyle, bütün bu süreçte işçileri emekçileri koruyacak sosyal politikalar mümkündür. Biz öncelikle bu konuda çok temel bir takım hedeflerin ve taleplerin öne çıkarılması gerektiğini düşünüyoruz. Hükümetin ne yaptığı ve tercihleri belli. Sermayenin ne yapacağı da belli. 3 Ağustos'ta Cumhurbaşkanlığının 100 günlük programı açıklanmıştı. Krize dönük bir şey görmedik. Sadece emekli maaşlarını 1000 TL'ye tamamlayacağını söyledi. Ardından Maliye Bakanının sunumu ve yeni ekonomi programında görüyoruz ki siyasi iktidarın tercihleri krizin faturasını işçilere emekçilere bu ülkenin ücretiyle geçinenlerine yüklemek yönünde olacak. Bunun ipuçlarını çok açık biçimde görüyoruz. Sermaye sözcüleri zaten bunu ifade ediyorlar. Geçenlerde bir sermaye örgütünün temsilcisi dış borçlar için, bu borç 81 milyonun borcu dedi. Bu güne kadar kârlarını paylaşmayanlar zararı paylaşmaktan bahsediyorlar. İşverenlerin sesleri birazcık yükselince Cumhurbaşkanı, sesinizi çıkartmayın bizim zamanımızda kâr ettiğiniz kadar hiçbir iktidar zamanında kâr etmediniz diyor. Doğrudur. Özellikle büyük ve orta ölçekli işletmelerde en yüksek kârların olduğu bir dönemden geçiyoruz. Bugüne kadar kârı paylaşmayanlar şimdi zararı paylaşmaktan bahsediyorlar. Nimeti bölüşmeyi akıllarına getirmeyenler şimdi külfeti bölüşmekten bahsediyorlar. Biz şunu söylüyoruz: İşçi sınıfı borçlu değildir, alacaklıdır. Yıllardır ürettiğimiz milli gelirden, bizim emeğimizle yaratılan büyümeden payını alamayan bir işçi sınıfı var. İşçi sınıfı, emekçiler, borçlu değil alacaklıdır. Bugünkü kriz koşullarında da bu perspektifle politikalar geliştirmek mümkün.

Yeni ekonomi programında bizim açımızdan birkaç kritik şey söyleyeceğim. Faturayı bize yıkmak açısından, kıdem tazminatını fona devretmek... Bitmiş bir tartışma. Kaç tane bakan eskittiğini ben hatırlamıyorum. Bu tartışmayı yeniden gündeme getiriyorlar. İşsizlik sigortası fonundaki para sürekli iştahlarını kabartıyor. 125 milyar lira var. İşsizlik sigortası fonundan sürekli sermayeye kaynak aktarılıyor. En son üç kamu bankasına 11 milyar lira ucuz kredi olarak kullanıldı. Hiç utanmadan dediler ki; bu kamunun parası, aktardık dediler. Kimin parasını kime veriyorsunuz? O para işçinin emekçinin parası. İşsizlik sigortası fonunun yasası belli. İŞKUR yönetiyor fonu ve ne için kullanılacağı belli. Bu durum hükümetin yönelimlerini göstermesi açısından önemli. Zorunlu BES uygulaması... Zaten ücretliler ciddi bir kayıp yaşıyor. Bundan zorunlu BES uygulaması ile yeni ekonomik programda krizde faturayı işçinin emekçinin sırtına yüklemek açısından ne tür adımlar atacaklarını planladıklarını görüyoruz. Bunu başarıp başarmayacakları bize bağlı. Sendikaların, emek örgütlerinin, demokrasi güçlerinin bu kriz karşısında emeği koruyacak, emeğin savunmasını örgütleyecek bir politikalar bütününü... İşyerinde, sokakta, yaşadığımız her alanda, neredeyse orada örgütlenerek bir kuvvet haline gelmesi gerektiğini söylüyoruz.

Çok temel birkaç somut hedefle hareket etmek acil talepler açısından gerekli. Birincisi enflasyon ilk önemli sonuç oldu. Enflasyon karşısında tüm ücretlerin revize edilmesi ve artırılması talebi bugün yaşamsal bir taleptir ve bu mümkündür. Asgari ücret başta olmak üzere yıl sonunu beklemeden asgari ücret tespit komisyonu derhal toplanmalı ve 2018'in son 4 ayı için yeni bir asgari ücret tespit etmeli. 2019'u ondan sonra konuşmalıyız diyoruz. Bu bile tek başına ücretlerde bir iyileşme olacaktır. Toplu sözleşmeli işçiler için ek protokollerle ücret artışı talep edilmeli. Tüm ücretlerde enflasyon oranında artış talebi bugün çok somut gerçek karşılığı olan bir taleptir. Emekli ücretleri açısından da sonuçları vardır bunun. Biliyorsunuz taşeronla kadro denilerek bir düzenleme yapıldı KHK ile. Kamuda kadroya geçirildiği söylenen işçi arkadaşlarımız yaklaşık 950 bin işçinin ücret artışları 2020 yılına kadar 4+4 olacak. Bu enflasyon karşısında komik düzeyde. Buranın da güncellenmesi lazım. Birincisi, ücretlerin artırılması talebi asgari ücret başta olmak üzere.

İkincisi vergi politikaları... Dünyanın en adaletsiz vergi sistemi Türkiye'de. Az kazananın az, çok kazananın çok vergi alınan; faizin, kârın, rantın vergilendirildiği ve asgari ücretten vergi alınmadığı, ücretler üzerindeki vergi yükünün hafifletildiği bir vergi sistemi olmalıdır diyoruz.

Üçüncüsü ve belki en önemlisi: her taraftan iflas konkordato haberleri gelmeye başladı. Toplu işten çıkarmaların yasaklanması lazım. Genç arkadaşlarıma ütopye bir talep gibi gelebilir. 12 Eylül sonrasında toplu işten çıkarmalar başka bir gerekçeyle yasaklanmıştır. Biz işten çıkartıldığımızda mahkemelerde işveren bizi haksız yere çıkardı diye ispat etmek zorundayız. Bu tersine dönmeli. İşverenler ekonomik nedenlerle işçi çıkaracaksa bile, bu mahkeme kararıyla olmalı. Toplu işten çıkartmaların yasaklanması... İşsizlikle mücadele açısından ayrıca, işsizlik sigortasından yararlanma koşullarının esnetilmesi, 600 gün 180 güne çekilebilir, işsizlik ödeneği süresi uzatılmalı ve miktar arttırılmalı. Yani işsizlik sigortasında biriken paranın kriz döneminde işçilerin korunması yönünde kullanılması. Onun yasasında da düzenlenmiş durumda... Son olarak da her gün iğneden ipliğe her şeye zam geliyor, başta da gıda olmak üzere temel tüketim maddelerine. Kamusal hizmetlere zam yapılmaması yapılan zamların geri alınması, her zaman talebimizdir ama özellikle kriz dönemlerinde asgari kullanım bedelinde bu hizmetlerin parasız olması gerekir.

Bu dört taleple birlikte kuşkusuz şu çok açık ki bugün Türkiye'deki rejim, her şeyin ama her şeyin tek kişiye bağlandığı, demokratik katılım mekanizmalarının ortadan kaldırıldığı bu yönetim biçimi; güçler ayrılığının ortadan kalktığı bu yönetme biçimi de krizi derinleştiriyor. Biz demokrasinin olmadığı yerde emeğin hakları olmaz deriz. Bu da temel bir taleptir. Bu noktada da siyasi iktidara biz

çağrı yapıyoruz. Basın açıklamalarımızda eylemlerimizde de söylüyoruz. Niye gelip bizimle konuşmuyorsunuz? Ekonomik Sosyal Konsey var, 9 yıldır toplamıyorlar. Anayasaya göre yılda iki kez toplanması lazım. Toplayın biz de gelelim işverenler de gelsin. Bu krize karşı nasıl politikalar geliştirilebilir konuşalım diyoruz. Ya da diğer sosyal diyalog mekanizmalarında... Siyasi iktidar artık her şeye tek başına karar vererek sürdürmeye çalıştıkları bu yönetme biçiminden vazgeçmeli ve krize karşı Ekonomik Sosyal Konsey ve üçlü danışma kurulu başta olmak üzere çok taraflı mekanizmalar işletilmelidir. Artık bir Bakanlar Kurulu yok. Bakanlıklar birer sekreteryaya dönüştü ama sokakta işyerinde eylemde etkinlikte söylediklerimizi ülkeye yönetenlere de söylemek onlarla tartışmak ve bu politikaları değiştirecek bir kuvveti işyerlerinden sokaklara örgütlemek zorundayız. Biz DİSK olarak süreci başlattık. Bildirilerimiz afişlerimiz tüm işyerlerinde. İzmir’de basın açıklaması ve iş bırakmayla başladık. Diğer illerde de devam edecek. Diğer emek örgütleriyle meslek örgütleriyle ortak bir program oluşturduk ve ardından Ankara ve İstanbul’da ulaşabildiğimiz tüm siyasi partilerden kadın örgütlerine gençlik örgütlerinden mahalle inisiyatiflerine kadar bu süreçte emeğine ve geleceğine sahip çıkacak herkesle ortak bir mücadele programıyla krize karşı emeğin savunmasını omuz omuza örgütlemek üzere çağrılarımızı gerçekleştirdik. Ortak programla bu savunmayı sokak sokak, işyeri işyeri, meydan meydan örgütlemek üzere bu süreci başlattık. Bu tür toplantılar ve buluşmalar, hocalarımızın katkıları bu politikaları geliştirmek ve bunun örgütlenmesini daha ileri düzeye taşımak açısından bizim için son derece önemli. Tekrar DİSK adına davet ettiğiniz için teşekkür ediyorum. Krizin yarattığı tüm yıkıcı sonuçlara karşı hep beraber omuz omuza mücadele ederek emeğimize, geleceğimize ve memleketimize sahip çıkacağız! Hepimize kolay gelsin, yolumuz açık olsun...

Sonnot

¹ Mülkiyeliler Birliği’nde 6 Ekim 2018’de “ Türkiye’nin Krizini Anlamak” başlıklı sempozyumda yapılan sunuşun ses kaydı çözümünün gözden geçirilerek düzenlenmiş hâlidir.

